

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

B1. α. Να εντοπίσετε το χωρίο του κειμένου όπου διαφαίνεται ότι:

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- i) Ο φιλόσοφος με το σχήμα λιτότητας δίνει έναν τόνο ηπιότητας στην απόρριψη των άκρων. «**μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρω οὐκ εὖ**»
- ii) Υπάρχει ένα σχήμα που είναι οξύμωρο φαινομενικά και δηλώνει την τελειότητα της αρετής ως προς την ποιότητά της. «**μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς.**»
- iii) Τα ποσοτικά κριτήρια τήρησης της μεσότητας εντοπίζονται στον χώρο των πρακτικών συμπεριφορών. «**Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.**»
- iv) τα κριτήρια ελέγχου εκ των υστέρων τήρησης της μεσότητας στα συναισθήματα και στις πράξεις είναι ο έπαινος του κοινωνικού συνόλου και η επίτευξη της αρχικής στοχοθεσίας «**τὸ δὲ μέσον ἐπαινείται καὶ κατορθοῦται**»
- v) Οι κακίες που εμπεριέχονται στα άκρα δεν συμπίπτουν με το «πρέπον». «**τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῶ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος**»
- vi) η ηθική αρετή είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης του ανθρώπου. «**ἐξὶς προαιρετικὴ /τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὕρισκειν καὶ αἰρεῖσθαι.**»

(ΜΟΝΑΔΕΣ 6)

B1.β. Αφού καταγράψετε τον όρο αναφοράς των λέξεων «ἀμφοτέρω, οἷς, ἄμφω» και δηλώσετε ποιους όρους του αριστοτελικού κειμένου προσδιορίζουν η καθεμιά, να επισημάνετε την λειτουργία της αντωνυμίας «τις» στον προκαταρκτικό ορισμό της ηθικής αρετής.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ἀμφοτέρω: «μᾶλλον καὶ ἥττον»

οἷς: «περὶ πάθη καὶ πράξεις»

ἄμφω: «ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται»

Ἄξιο αναφοράς εἶναι πῶς ἡ ἀρετὴ ὀρίζεται ὡς ἓνα εἶδος μεσότητος ὅπως φανερώνει ἡ ἀόριστη ἀντωνυμία «τις» ἀφοῦ δὲν ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη ἀκόμη ὁ τελικὸς καὶ πλήρης ὀρισμὸς αὐτῆς. Ἡ προσθήκη τῆς συγκεκριμένης ἀντωνυμίας υποδηλώνει τὸν υποκειμενικὸ προσδιορισμὸ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς με βάση τὰ προαναφερθέντα ποιοτικὰ κριτήρια καὶ τὸ ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ ἀντικειμενικὰ καθορισμένη γιὰ ὅλους μεσότητα.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 4)

B2. Μετὰ τὴν παράθεση τῶν ποσοτικῶν κριτηρίων πού πρέπει νὰ λαμβάνει ὑπόψιν τοῦ κάποιος προκειμένου νὰ τηρήσει τὸ μέτρο στα συναισθήματα καὶ στις πράξεις, ὁ φιλόσοφος παρουσιάζει καὶ τὰ ποιοτικὰ κριτήρια πού λειτουργοῦν ὡς προϋποθέσεις τήρησης τῆς μεσότητος. Ποιες εἶναι αὐτές;

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

Ἀφοῦ ὁ Σταγειρίτης ἔχει ἤδη διατυπώσει τὴν ἀποψη πῶς τὸ πρὸς ἡμᾶς μέσον ἀφορὰ τὴν ἠθικὴ ἀρετὴ ἐνισχύει με παραδείγματα τὴν ὀρθότητα τῆς ἀποψῆς τοῦ ὅτι ἡ ὑπερβολή, ἡ ἔλλειψη καὶ ἡ μεσότητα ἐκδηλώνονται στα πάθη -στον χώρο δηλαδὴ τῶν ψυχικῶν διαθέσεων- καὶ στις πράξεις, δηλαδὴ στις συμπεριφορές «Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον». Με τὸ σχῆμα λιτότητας δείχνει ἠπιότητα στὴν ἀπόρριψη τῶν δύο ἀκρῶν, τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἔλλειψης «καὶ ἀμφοτέρω οὐκ εὖ» καὶ στὴν συνέχεια ἐπιχειρεῖ νὰ καθορίσει καὶ τὰ ποιοτικὰ κριτήρια προσδιορισμοῦ τῆς σωστῆς συμπεριφορᾶς καὶ ἐλέγχου τοῦ ὀρθοῦ τρόπου ἐκδήλωσῆς τῆς.

Γιὰ νὰ μπορέσει λοιπὸν νὰ διατηρηθεῖ ἡ μεσότητα στα συναισθήματα, πού εἶναι καὶ τὸ «ἄριστον», πρέπει νὰ τηροῦνται ὀρισμένες προϋποθέσεις, οἱ ὁποῖες παρουσιάζονται ἀπὸ τὸν φιλόσοφο με πολυσύνδετο σχῆμα πού προσδίδει ἐμφαση. Συγκεκριμένα, πρόκειται γιὰ δεοντολογικὸς κανόνες –γι' αὐτὸ καὶ ἐπαναλαμβάνεται συνεχῶς ἢ ἐννοεῖται τὸ «δεῖ»- πού μας κατευθύνουν πρὸς τὴν ἠθικὰ ὀρθὴ πράξη. Ἡ ἐφαρμογὴ τους ἀπαιτεῖ μόχθο καὶ ἐπίπονη προσπάθεια. Αὐτοὶ οἱ κανόνες εἶναι:

α. «ὅτε δεῖ»: ἡ χρονικὴ στιγμή κατὰ τὴν ὁποία πρέπει νὰ νιώθουμε ἓνα συναισθημα,
β. «ἐφ' οἷς (δεῖ)»: τὰ πράγματα, οἱ συνθήκες σε σχέση με τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ νιώθουμε ἓνα συναισθημα,

γ. «πρὸς οὓς (δεῖ)»: οἱ ἄνθρωποι σε σχέση με τοὺς ὁποῖους πρέπει νὰ νιώθουμε ἓνα συναισθημα,

δ. «οὐ ἔνεκα (δεῖ)»: ο λόγος για τον οποίο πρέπει να νιώθουμε ένα συναίσθημα,
ε. «ὡς δεῖ»: ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να εκδηλώνουμε ένα συναίσθημα.

Η διπλή χρήση των «δεῖ» («ὅτε δεῖ», «ὡς δεῖ»), τα τρία «δεῖ» που εννοούνται («ἐφ' οἷς (δεῖ)», «πρὸς οὐς (δεῖ)», «οὐ ἔνεκα (δεῖ)»), η εννοούμενη γενική συγκριτική («καὶ μᾶλλον καὶ ἦττον (τοῦ δέοντος)») και οι ρηματικοί τύποι «ψέγεται» και «ἐπαινεῖται» υποδηλώνουν τον κοινωνικό χαρακτήρα της αρετής, η οποία καλλιεργείται ως προορισμός από την «πόλιν». Οι τύποι αυτοί φανερώνουν ότι ο Αριστοτέλης ἔδινε πολύ μεγάλη σημασία στην άποψη της κοινής γνώμης ως έκφραση των πολιτών της πόλης, του υψηλότερου τύπου κοινωνίας που μπορεί να πετύχει την ευδαιμονία.

Η κοινή γνώμη, δηλαδή η κοινωνία, είναι αυτή που καθορίζει τι είναι σωστό και τι λάθος, ποια συμπεριφορά πρέπει να ακολουθούμε και ποια όχι και αυτή είναι που ψέγει ή επαινεί τα συναισθήματα και τις πράξεις μας. Η αρετή, για τον Αριστοτέλη, είναι μια ανθρώπινη ιδιότητα, η οποία μπορεί να προσεγγιστεί και να κατακτηθεί από τον καθένα που λειτουργεί με βάση τη λογική, τον ορθό λόγο, και καταβάλλει επίπονη προσπάθεια.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

B3. Να συγκρίνετε τους δύο ορισμούς που διατυπώνει ο Αριστοτέλης για την ηθική αρετή και για την τραγωδία στα αποσπάσματα από τα έργα του «ΗΘΙΚΑ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΑ» και «ΠΟΙΗΤΙΚΗ» αντίστοιχα, εντοπίζοντας τα δομικά στοιχεία ενός ορισμού (οριστέα έννοια, προσεχές γένος και ειδοποιό διαφορά), καθώς επίσης και τον προσανατολισμό της σκέψης του στο ἐπιθυμητικόν μέρος της ανθρώπινης ψυχής. Σε ποια συμπεράσματα προβαίνετε σχετικά με το επιστημονικό ύφος και ήθος του Σταγειρίτη;

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

«ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἑλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.»

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, ΠΟΙΗΤΙΚΗ(1449b24-28)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

«Η τραγωδία λοιπόν είναι μίμηση πράξεως σοβαρής και αξιόλογης, πράξεως ολοκληρωμένης, που έχει και κάποιο μέγεθος. Ο λόγος της τραγωδίας είναι λόγος εμπλουτισμένος με διάφορα «καρυκεύματα που τον νοστιμίζουν»: το κάθε, πάντως, είδος αυτών των «καρυκευμάτων» χρησιμοποιείται χωριστά στα διάφορα μέρη της. Η μίμηση δεν γίνεται στην τραγωδία με απαγγελία, αλλά με το να παρουσιάζονται οι άνθρωποι που είναι το αντικείμενο της μίμησης σαν να δρουν οι ίδιοι. Διεγείροντας τα

ψυχικά πάθη της συμπόνιας και του φόβου η τραγωδία φέρει εις πέρας την κάθαρση των τάδε τάδε συγκεκριμένων πράξεων-παθημάτων.»

(ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ, 2008, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΡΟΣ)

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

Μετά από επίμοχθη και αγωνιώδη συλλογιστική πορεία ο Αριστοτέλης παραθέτει τον τελικό ορισμό της ηθικής αρετής, τμήματα του οποίου είχε παρουσιάσει σε προηγούμενα σημεία της φιλοσοφικής του πραγματείας.

Είναι, λοιπόν, η αρετή μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα που επιλέγεται ελεύθερα από τον άνθρωπο. Βρίσκεται στη μεσότητα που προσδιορίζεται με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια και καθορίζεται από τη λογική και μάλιστα τη λογική του φρόνιμου.

{Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετική, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν.}

α. «ἕξις»: ο όρος προέρχεται από το θέμα του μέλλοντα («ἕξω») του ρήματος «ἔχω». Ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι η «ἕξις» είναι το προσεχές γένος της αρετής και δίνει στον όρο ηθικό περιεχόμενο: είναι το μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα που προκύπτει από συνήθεια ή επαναλαμβανόμενη άσκηση. Η ποιότητα, λοιπόν, των ἕξεων εξαρτάται από την ποιότητα των ενεργειών μας. Άρα, δεν αρκεί να χαρακτηρίζουμε τις αρετές ἕξεις, αφού αυτές διακρίνονται σε καλές και κακές, αλλά να βρούμε το ιδιαίτερο εκείνο γνώρισμα, την ειδοποιό διαφορά που τις διαφοροποιεί από τις άλλες ἕξεις.

β. «προαιρετική»: είναι η ελεύθερη και έλλογη εκλογή και βούληση (Ηθικά Νικομάχεια, 1111b-1112a), που αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για να κάνει ο άνθρωπος σωστή επιλογή ενεργειών και να κατακτήσει το μέτρο αποφεύγοντας τις ακρότητες, δηλαδή την υπερβολή και την έλλειψη. Την ευθύνη, λοιπόν, για την κατάκτηση της ηθικής αρετής την έχει ο ίδιος ο άνθρωπος. Αν ο δρόμος προς την αρετή δεν ήταν αποτέλεσμα ελεύθερης βούλησης, αλλά καταναγκασμού, τότε η αρετή δεν θα είχε καμία αξία για τον άνθρωπο. Η «προαίρεσις» αποτελεί, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, τον έναν από τους τρεις αναγκαίους όρους για την ύπαρξη της αρετής. Οι άλλοι δύο όροι είναι:

- ο άνθρωπος να έχει **συνείδηση της πράξης** του («ειδώς») και
- να την πραγματοποιεί με **σιγουριά και σταθερότητα** («βεβαίως και ἀμετακινήτως»).

Συγκεκριμένα, οι τρεις παραπάνω προϋποθέσεις για την ύπαρξη της αρετής αναφέρονται από τον φιλόσοφο ως εξής: «πρῶτον μὲν ἔαν εἰδῶς, ἔπειτ' ἔαν προαιρούμενος, καὶ προαιρούμενος δι' αὐτά, τὸ δὲ τρίτον ἔαν καὶ βεβαίως καὶ ἀμετακινήτως ἔχων πράττη» (Ἠθικά Νικομάχεια, 1105 a 30-31).

Εἰδοποιός διαφορά:

γ. «ἐν μεσότητι οὖσα»: η μετοχή συνάπτεται στον ὄρο «ἐξίς» και προσθέτει την εἰδοποιό διαφορά στον ορισμό της αρετής. Δεν πρόκειται για οποιαδήποτε ἐξη, αλλά για ἐξη που την χαρακτηρίζει η μεσότητα και μάλιστα η «πρὸς ἡμᾶς».

- **Τα υποκειμενικά κριτήρια («πρὸς ἡμᾶς»):** το μέσον αυτό δεν είναι ούτε πάρα πολύ ούτε πολύ λίγο ούτε είναι ένα για όλους. Είναι σχετικό και ο προσδιορισμός του εξαρτάται από τον ίδιο τον άνθρωπο, ο οποίος με τη χρήση της λογικής μπορεί να συνεκτιμά διάφορους αστάθμητους και μεταβλητούς παράγοντες, όπως τις ιδιαίτερες ανάγκες του, τις περιστάσεις, την εποχή, τον τόπο, τα κοινωνικά πρότυπα κ.τ.λ.

δ. «τῇ πρὸς ἡμᾶς»: η μεσότητα προσδιορίζεται με βάση τα υποκειμενικά κριτήρια. Αυτό προκύπτει ως εξής: αφού η αρετή είναι ἐξη, δεν είναι μια οποιαδήποτε ἐξη, αλλά ἐξη που την χαρακτηρίζει η μεσότητα και μάλιστα η «πρὸς ἡμᾶς», η οποία σχετίζεται με τον ίδιο τον άνθρωπο και τις επιλογές του, οι οποίες ρυθμίζονται από εξωγενείς και μεταβλητούς παράγοντες.

Στον ορισμό της αρετής ενυπάρχουν μερικές από τις πιο σημαντικές αξίες του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, δηλαδή η ελευθερία «προαιρετική», το μέτρο «μεσότης» και ο λόγος στον οποίο ἔδιναν μεγάλη σημασία οι αρχαίοι Ἕλληνες, είτε ως λογική σκέψη, είτε ως γλωσσική ἔκφραση.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

οριστέα ἔννοια: τραγωδία

προσεχές γένος: μίμησις πράξεως

εἰδοποιός διαφορά: σοβαρῆς και αξιόλογης, πράξεως ολοκληρωμένης, που ἔχει και κάποιο μέγεθος. Ο λόγος της τραγωδίας είναι λόγος εμπλουτισμένος με διάφορα «καρκεύματα που τον νοστιμίζουν»: το κάθε, πάντως, εἶδος αυτών των «καρκευμάτων» χρησιμοποιείται χωριστά στα διάφορα μέρη της. Η μίμηση δεν γίνεται στην τραγωδία με απαγγελία, αλλά με το να παρουσιάζονται οι ἄνθρωποι που είναι το αντικείμενο της μίμησης σαν να δρουν οι ίδιοι. Διεγείροντας τα ψυχικά πάθη της

συμπόνιας και του φόβου η τραγωδία φέρει εις πέρας την κάθαρση των τάδε τάδε συγκεκριμένων πράξεων-παθημάτων.»

Ο φιλόσοφος μπορεί να χαρακτηριστεί ως ο πρώτος ψυχολόγος της ανθρωπότητας αφού έδινε έμφαση στο έπιθυμητικόν μέρος της ανθρώπινης ψυχής και εντόπιζε αυτές τις διαβαθμίσεις «ύπερβολήν-έλλειψιν-μέσον» στον χώρο των παθών και των πράξεων. *«Διεγείροντας τα ψυχικά πάθη της συμπόνιας και του φόβου η τραγωδία φέρει εις πέρας την κάθαρση των τάδε τάδε συγκεκριμένων πράξεων-παθημάτων.»* / *«προαιρετική- έν τε τοῖς πάθεσι καὶ έν ταῖς πράξεσι, τήν δ' ἀρετήν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.»*

Στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αριστοτελικού λόγου συγκαταλέγονται η έμφαση στην κυριολεξία, οι σύντομες σφιχτοδεμένες φράσεις με στόχο την ακριβολογία, το απέριττο ύφος, η αποφυγή σπάνιων ή εξεζητημένων ποιητικών εκφράσεων και σχημάτων λόγων που δεν συνάδουν με την καθαρά λογοκρατούμενη ιδιοσυγκρασία του πανεπιστήμονα Αριστοτέλη, όπως επίσης και η χρήση απλών λέξεων αντλημένων από την καθημερινή εμπειρία, προσιτών στον μέσο δέκτη. Συνάμα παρατηρείται ευρεία χρήση ουσιαστικών και ρημάτων. Είναι γνωστό ότι ο μαθητής του Πλάτωνα συνδύαζε άριστα τις γνώσεις των θεωρητικών και των θετικών επιστημών και υπήρξε καινοτόμος και ρηξικέλευθος. Η αναγνώριση μάλιστα από τον Αριστοτέλη του καθοριστικού ρόλου της ανθρώπινης λογικής στην κατάκτηση της ηθικής αρετής αποκαλύπτει την πνευματική συγγένεια της αριστοτελικής με την σωκρατική και πλατωνική ηθική που είχε νοησιαρχικό χαρακτήρα «ούδεις έκών κακός».

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

B4. Να χαρακτηρίσετε καθεμιά από τις παρακάτω φράσεις «σωστή» ή «λανθασμένη», ανάλογα με τις πληροφορίες που δίνει το βιβλίο σας στην Εισαγωγή:

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- i) Η εκπαίδευση του Αλεξάνδρου γινόταν συνήθως στην Πέλλα **ΛΑΘΟΣ**
- ii) Όταν ο Αριστοτέλης έφτασε στην Αθήνα, ο Πλάτωνας έλειπε στο δεύτερο ταξίδι του στη Σικελία. **ΣΩΣΤΟ**
- iii) Η θετική και επιστημονική ψυχοσύνθεση του Εύδοξου δεν ταίριαζε με την ψυχοσύνθεση του Αριστοτέλη **ΛΑΘΟΣ**
- iv) Στα «Ηθικά Νικομάχεια» η ενασχόληση του Αριστοτέλη αφορά την ηθική και την αγωγή. **ΣΩΣΤΟ**

- ν) Στο Α' βιβλίο των *Ηθικών Νικομαχείων* του, ο Αριστοτέλης προσπάθησε να καθορίσει την φύση και το περιεχόμενο του όρου *εὐδαιμονία*. **ΣΩΣΤΟ**

(ΜΟΝΑΔΕΣ 10)

Β5.α. Να εντοπίσετε τις λέξεις του κειμένου με τις οποίες παρουσιάζουν ετυμολογική συγγένεια οι ακόλουθες:

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

ηδύποτο ~ήσθηναι
άρδην ~ἀρετή
παλινόρθωση ~ κατορθοῦται
εχέφρων ~ἔξις / φρόνιμος
αφηρημένος ~ προαιρετική/αίρεισθαι
εξορία ~ ώρισμένη / όρίσειεν.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 6)

β. λόγω, φρόνιμος: αφού αναφέρετε την σημασία των λέξεων στο παρατιθέμενο αρχαίο κείμενο να σχηματίσετε μια περίοδο λόγου στα νέα ελληνικά για καθεμιά λέξη, στην οποία να αναδεικνύεται το περιεχόμενό της με σημασία διαφορετική από αυτήν του αποσπάσματος (επιτρεπτές οι αλλαγές σε γένος, πτώση και αριθμό αυτών).

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

λόγω: από την λογική (του ανθρώπου)

Ο λόγος (αιτία) που δεν παρουσιάστηκε στην εκδήλωση ήταν προσωπικός.

φρόνιμος: συνετός, αυτός που διακρίνεται από φρόνηση.

Να είσαι φρόνιμο παιδί.

(ΜΟΝΑΔΕΣ 4)

Γ1. Να μεταφράσετε στη νέα ελληνική το απόσπασμα: «ἀλλ' ἔὰν λογίσηται ... εἰς δουλείαν προέσθαι».

Αν όμως κάποιος νομίζει ότι αυτά απαιτούν μεγάλη δαπάνη και κόπους πολλούς και επίπονη εργασία, πολύ σωστά το νομίζει· αλλά αν σκεφθεί όσα θα συμβούν στη συνέχεια στην πόλη, εάν δεν θελήσει να κάνει αυτά, θα διαπιστώσει ότι είναι προς όφελός σας να κάνετε με τη θέλησή σας αυτά που πρέπει. Γιατί, αν γίνει εγγυητής σε σας κάποιος από τους θεούς (γιατί από τους ανθρώπους βέβαια κανένας δεν θα

μπορούσε να γίνει αξιόπιστος εγγυητής ενός τόσο σπουδαίου ζητήματος) ότι, αν μένετε αδρανείς και αφήσετε τα πάντα στην τύχη τους, δεν θα βαδίζει εκείνος τελικά και εναντίον σας, θα ήταν ντροπή, μα τον Δία και όλους τους θεούς, και ανάξιο για σας, για τα πλούτη της πόλης και τα έργα των προγόνων σας να ρίξετε όλους τους Έλληνες στη σκλαβιά εξαιτίας της δικής σας απροθυμίας. Εγώ τουλάχιστον θα προτιμούσα να είχα πεθάνει παρά να είχα προτείνει κάτι τέτοιο. Ωστόσο, αν κάποιος το προτείνει και σας πείθει, ας είναι, μη προβάλλετε αντίσταση, εγκαταλείψτε τα πάντα στην τύχη τους. Αν όμως κανείς δεν το επιδοκιμάζει, αλλά αντίθετα, αν όλοι γνωρίζουμε καλά εκ των προτέρων ότι όσο περισσότερων εδαφών του επιτρέψουμε να γίνει κύριος, τόσο πιο δύσκολο και πιο ισχυρό εχθρό θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε, προς τα πού θα πάμε να γλιτώσουμε; Ή γιατί καθυστερούμε; Ή τότε, Αθηναίοι, θα θελήσουμε να κάνουμε το καθήκον μας; Όταν, μα τον Δία, το επιβάλλει η ανάγκη.

Γ2. Ποια επιχειρηματολογία αναπτύσσει ο Δημοσθένης, προκειμένου να πείσει τους συμπολίτες του να αντιδράσουν στην επεκτατική πολιτική του Φιλίππου;

Βλ. παραπάνω, μετάφραση.

Γ3α. Στην πρώτη περίοδο του κειμένου («Εἰ δέ τῷ δοκεῖ ... ποιεῖν τὰ δέοντα») (i) να μεταφέρετε τις αντωνυμίες στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού και στο ίδιο γένος, (ii) να γράψετε τον συγκριτικό βαθμό των επιρρημάτων και (iii) να μεταφέρετε το τριτόκλιτο ουσιαστικό στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού.

τῷ: τισί(ν)

ταῦτα: τοῦτο

μάλα: μᾶλλον

ὀρθῶς: ὀρθότερον

τῇ πόλει: ταῖς πόλεσι(ν)

Γ3β. Να γράψετε τον ζητούμενο τύπο για καθεμιά από τις λέξεις που σας δίνονται:

ἄγηθ' : τον ίδιο τύπο στον αόριστο β' ενεργητικής φωνής **ἀγάγητε**

τελευτῶν: το α' πληθυντικό οριστικής παρατατικού **ἐτελευτῶμεν**

τεθάναι: τον ίδιο τύπο στον ενεστώτα **(ἀπο)θνήσκειν**

πείθει: το γ' ενικό οριστικής μέσου παρακειμένου **πέπεισται**

χρησόμεθ' : το β' πληθυντικό ευκτικής ενεστώτα **χρῶσθε**

Γ4α. Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις.

τὰ γενησόμενα: ουσιαστικοποιημένη επιθετική μετοχή, αντικείμενο στο ρ. **λογίσηται.**

ἐγγυητής: κατηγορούμενο στο τις μέσω του συνδετικού ρ. **ἐστί.**

ἀνθρώπων: γενική διαιρετική στο οὐδείς (ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός).

τοῖς προγόνοις: δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου (ποιητικού αιτίου) από τη μετοχή **πεπραγμένων.**

αὐτός: κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ἔγωγε.

τεθάναι: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρ. ἂν βουλοίμην.

Γ4β. Λυσιτελοῦν: να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή και να την αναλύσετε σε συντακτικά ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση.

Λυσιτελοῦν: κατηγορηματική μετοχή, εξαρτώμενη από το ρ. εὐρήσει, αναφέρεται στο αντικείμενο αυτού (τὸ ποιεῖν). Λειτουργεί συντακτικά ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στο έναρθρο απαρέμφατο τὸ ποιεῖν. Αναλύεται σε δευτερεύουσα ειδική πρόταση: ὅτι λυσιτελεῖ.

Γ4γ. Στην δεύτερη ημιπερίοδο του κειμένου («ἀλλ' ἂν λογίσηται ... ποιεῖν τὰ δέοντα»), να γράψετε την υπόθεση και την απόδοση του ευθέος ή ανεξάρτητου υποθετικού λόγου και να προσδιορίσετε το είδος του.

ΥΠΟΘΕΣΗ: ἂν λογίσηται (ἂν + υποτακτική αορίστου)

ΑΠΟΔΟΣΗ: εὐρήσει (οριστική μέλλοντα)

ΕΙΔΟΣ: προσδοκώμενο.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ (ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ)

ΜΑΡΙΑ ΜΠΙΤΣΙΚΑ (ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΗ ΥΠΕΥΘΥΝΗ)